

УДК 330.341: 658

АНАЛІЗ СТАНУ ЕКОНОМІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Латишева Олена Володимирівна, старший викладач кафедри економіки підприємства Донбаської державної машинобудівної академії, м. Краматорськ, kramalena1970@gmail.com

Latysheva Ye., senior teacher of Department of an economy of enterprises, Donbas state machine-building academy, Kramatorsk

Ye. Latysheva. Analysis of the state of economic component of sustainable development of industrial enterprises of Ukraine

In the article the problems of the current state of national economy in Ukraine was discussed. It was certain, that during the last years the clear tendencies of return from a production scientifically -oriented products to the traditional production of the export-oriented raw- material industry are traced. The current problems of providing of efficiency of management the economic component of sustainable development of industrial enterprises of Ukraine are in the historical features of terms of development of her economy, structure of her economic potential has been noted. The stages of the crisis phenomena in an economy and their consequence, the analysis of basic indexes of national economy and dynamics of indexes of development of country, of strategic industries and industrial enterprises was presented here. Researchers showed the decline of sustainable of national economy from new problems Ukraine. An analysis showed that in Ukraine the extraordinarily unsteady vulnerable structure of economy was formed and deindustrialization of national economy continues to deepen in a country. Basic factors that present a threat to sustainable development of industrial enterprises of Ukraine were certain in the article. It is concluded that among a number of different factors of economic growth in Ukraine the most significant is the realization of new industrialization of economy, stimulations of innovative activity for the revival of industrial potential, structural alteration of national economy, bringing in of investments in development of cost-effective productions; and building of new enterprises with application mainly of innovative technique and technologies, creation of industrial parks that correspond to the best world experience, priority development of hi-tech industrial enterprises.

Латишева О.В. Аналіз стану економічної складової сталого розвитку промислових підприємств України

В статті викладені проблеми сучасного стану національної економіки в Україні. Визначено, що в країні простежуються чіткі тенденції повернення від виробництва науково місткої продукції до традиційного виробництва експортно-орієнтованої сировинної промисловості. Зазначено, що сучасні проблеми забезпечення ефективності управління економічною складовою сталого розвитку промислових підприємств України знаходяться в історичних особливостях умов розвитку її економіки, структури її економічного потенціалу. Наведено етапи кризових явищ в економіці та їх наслідки, проведено аналіз основних показників національної економіки, визначено динаміку показників розвитку країни, її стратегічних галузей і промислових підприємств. Було встановлено зниження сталості національної економіки і визначено сутність нових викликів, перед якими постала Україна. Аналіз показав, що в Україні сформувалась надзвичайно нестійка вразлива структура економіки і продовжує поглиблюватись деіндустріалізація національного господарства в країні. В статті визначено основні чинники, що становлять загрозу сталому розвитку промислових підприємств України. Зроблено висновок, що серед цілого ряду різноманітних факторів економічного росту України найбільш значним є реалізація плану нової індустріалізації економіки, стимулювання інноваційної діяльності підприємств для відродження промислового потенціалу, структурна зміна народного господарства, залучення інвестицій в розвиток рентабельних виробництв; створення індустріальних парків, що відповідають найкращому світовому досвіду, будівництво нових підприємств з застосуванням головним чином інноваційної техніки і технологій, пріоритетний розвиток високотехнологічних індустріальних підприємств.

Латышева Е.В. Анализ состояния экономической составляющей устойчивого развития промышленных предприятий Украины

В статье изложены проблемы современного состояния национальной экономики в Украине. Определенно, что в стране прослеживаются четкие тенденции возвращения от производства наукоемкой продукции к традиционному производству продукции экспортноориентированной сырьевой промышленности. Отмечено, что современные проблемы обеспечения эффективности управления экономической составляющей

устойчивого развития промышленных предприятий Украины находятся в исторических особенностях условий развития ее экономики, структуры ее экономического потенциала. Приведены этапы кризисных явлений в экономике и их последствия, проведен анализ основных показателей национальной экономики, определена динамика показателей развития страны, ее стратегических отраслей и промышленных предприятий. В ходе проведенного анализа было установлено снижение устойчивости национальной экономики и определена сущность новых вызовов, перед которыми оказалась Украина. Анализ показал, что в Украине сформировалась чрезвычайно неустойчивая уязвимая структура экономики и продолжает углубляться деиндустриализация национального хозяйства в стране. В статье определены основные факторы, которые представляют угрозу устойчивому развитию промышленных предприятий Украины. Сделан вывод, что среди целого ряда разнообразных факторов экономического роста Украины наиболее значительным является реализация плана новой индустриализации экономики, стимулирование инновационной деятельности для возрождения промышленного потенциала, структурное изменение народного хозяйства, привлечения инвестиций в развитие рентабельных производств; строительство новых предприятий с применением инновационной техники и технологий, создание индустриальных парков, которые отвечают наилучшему мировому опыту, приоритетное развитие высокотехнологичных индустриальных предприятий.

Постановка проблеми. Світовий досвід переконує, що в нових економічних та геополітичних умовах забезпечення сталого розвитку підприємств реального сектору національної економіки України неможливо без визначення чинників реалізації цього процесу, дослідження кризових явищ в економіці та оцінки стану, позитивних та негативних явищ для сталого розвитку країни, промислових підприємств її стратегічних галузей. Зазначене зумовлює актуальність визначення умов, напрямків і факторів забезпечення розвитку в державі, спроможності природної системи забезпечувати потреби економіки в продукції насамперед промислового комплексу, виробничої потужності промислових підприємств, науково-технологічного рівня та соціальної складової сталого розвитку, тобто через призму основних складових концепції «сталого розвитку»: економічної, соціальної та екологічної.

Аналіз останніх досліджень. У роботах багатьох авторів у міжнародній та вітчизняній науковій літературі, зокрема О. Амоши [1], В. Антонюка [1], А. Бурда, Б. Буркинського, Л. Гринів, В. Данілова-Даніліяна, Л. Мельника, В. Трегобчука, Ю. Туниці, В. Шевчука та ін., визначено чинники впровадження сталого розвитку промислових підприємств з тріади його складових: економічної, соціальної та екологічної.

Відаючи належне внеску вітчизняних дослідників у розкриття сутності поняття «сталий розвиток», конкретизації його складових і шляхів забезпечення, необхідно відзначити, що особливий науковий інтерес в нових (з часів проголошення незалежності країни) умовах втрати частини економічного потенціалу (після збройного конфлікту на Сході держави і анексії Криму) становить питання визнання сучасних перешкод в забезпеченні сталого розвитку підприємств і пошуку напрямків їх подолання.

Метою статті є визначення стану національного господарства та діагностика проблем, які гальмують сталий розвиток підприємств і національної економіки у цілому.

Виклад основного матеріалу дослідження. На момент проголошення незалежності Україна володіла всім необхідним для перетворення у високорозвинену державу — значними обсягами природних ресурсів стратегічного характеру (уран, титанова губка, кольорові і лужні метали, залізна руда, вугілля та інші), потужним науковим і виробничим потенціалом, високоякісними трудовими ресурсами. Тим не менш, протягом останніх двадцяти п'яти років економічний розвиток України мав спадаючий характер (рис.1) і показник ВВП країни зменшився більше, ніж на третину, порівняно з 1990 роком. [2, с.9]

За даними Світового банку [3], такий показник є найгіршим результатом у світі за останні двадцять п'ять років. Із 166 країн, що розкрили повну статистику валового внутрішнього продукту за період 1991–2015 рр., він знизився лише в п'яти країнах і Україна в цьому списку «випередила» всі інші країни: Молдову (ВВП якої знизився на 29 %), Грузію (-15.4 %), Зімбабве (-2.3 %) і ЦАР (-0.94 %). [2, с.9; 4-7]

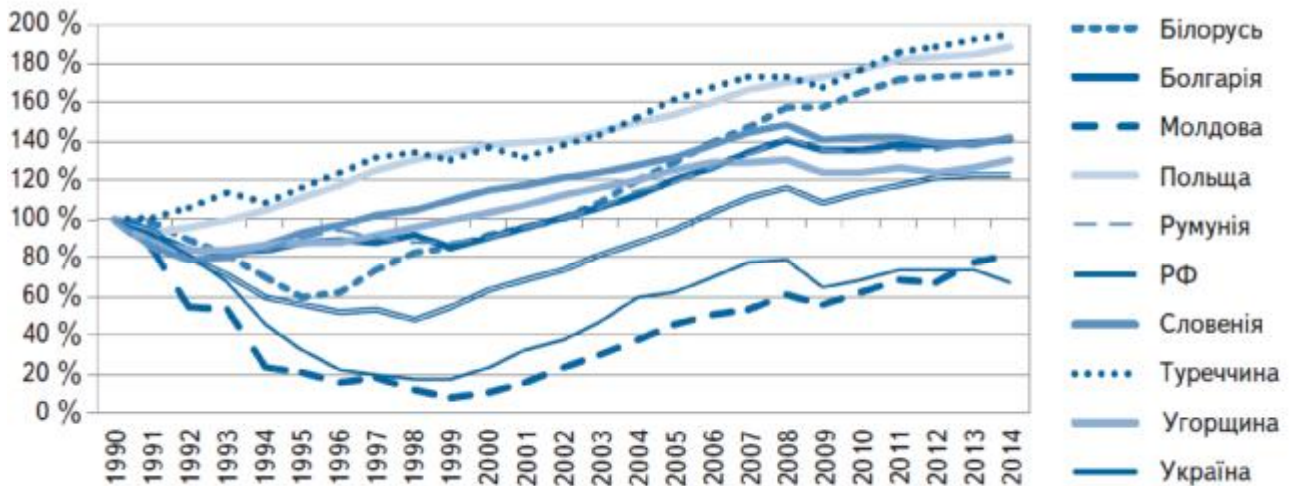

Рис. 1. Динаміка ВВП України та сусідніх з нею країн за період 1990–2014 рр., % до показника 1990 року (складено за даними Світового банку[3])

Джерело: [2, с. 11]

На забезпечення сталого розвитку держави негативно вплинули три масштабні економічні кризи за період незалежності України: перша економічна криза 1991–2000 рр., коли глибина падіння економіки була однією з найбільших (більша глибина спаду спостерігалась тільки в Молдові), друга 2008–2010 рр., що була викликана першою фазою глобальної світової фінансово-економічної кризи 2008–2010 рр., її вплив на країну багаторазово підсилювався непропорційно високою часткою сировинної структури промисловості, високим рівнем зносу основних засобів та величезним техніко-технологічним відставанням в цілому, третя надзвичайно глибока соціально-економічна криза, що розпочалася в 2013 році, виникла внаслідок складного економічного та політичного стану в країні, критичного загострення протистояння політиків старої і нової хвиль, яке набрало форму революційних подій, втручання зовнішніх сил у внутрішні справи держави, що призвело до втрати частини її території, виникнення військового конфлікту на Сході України, продовжується донині й демонструє всі ознаки системної кризи — кризи базових відносин у соціально-економічній та політико-правовій сферах, на яких будувалася діюча модель розвитку країни. [2, с. 10, с.179;4;5]

Сумарні втрати (Total loss), яких зазнала Україна в 2013–2016 роках сукупно визначаються: падінням економіки — біля 30%; втратою території розміром 41.8 тис. кв. км (6.9 %); втратою населення — біля 5 млн. осіб (12–13 %). [2, с.6] За більшістю прогнозів міжнародних організацій [3; 6], кризові явища в економіці і далі носитимуть резонансний і, напевно, тривалий характер. Загалом, військовий конфлікт на сході України виявив виробничу вразливість економічної системи країни в цілому, в першу чергу промислових підприємств, які розташовані у східних регіонах (вугільної, металургійної, машинобудівної, хімічної промисловості), що забезпечували значну частину внутрішнього промислового виробництва та експорту, зазнали величезних втрат, було знищено низку транспортно-логістичних об'єктів. [2; 3]

Сьогодні через нестабільну військово-політичну та економічну ситуацію в країні, військову агресію на Сході України стан економіки України перебуває в набагато гіршому стані, ніж була напередодні світової економічної кризи 2008–2009 років (валовий внутрішній продукт у 2015-му становив лише 80% показника до кризового 2007-го), в країні триває затяжне й суттєве падіння промислового виробництва (зменшилося на третину, в 2015-му його обсяг становив загалом по країні лише 66,6% рівня 2007-го): у 2015 році в Україні найбільше падіння мало місце у металургії (-16,1%), машинобудуванні (-14,1%) та у хімічній галузі (-15,2%); питома вага промисловості у

структурі ВВП скоротилася з 22,6% у 2010 р. до 20,5% у 2014 р. та близько 20,1% у 2015 р. [7;8]

Сучасні проблеми забезпечення ефективності управління економічною складовою сталого розвитку промислових підприємств України також знаходяться в історичних особливостях умов розвитку її економіки, структури її економічного потенціалу. Ще з часів СРСР в Україні сформувалася модель економіки зі значною часткою сировинних, матеріалоемних та енергоємних галузей (частка сировинної продукції в структурі промисловості країни складала 70 %). Як наслідок, в країні сформувалась надзвичайно нестійка і вразлива структура економіки (рис. 2) зі значними галузевими диспропорціями в бік продукції з низьким рівнем технологічної переробки, залежна від попиту на зовнішніх ринках і існує постійна реальна загроза економічної деградації України до рівня найбідніших країн. У загальному обсязі реалізації (обороту) у 2016 р. найбільша питома вага припадала на виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів (21,6%), постачання електроенергії, газу, пари (21,5%), металургійне виробництво і виробництво готових металевих виробів (17,1%) та добувну промисловість і розроблення кар'єрів (13,0%). [1;7]

Рис. 2. Структура економіки України за основними видами економічної діяльності у 2016 р., % у ВВП*

Джерело: узагальнено за даними Держкомстату України [7]

В Україні продовжує поглиблюватись деіндустріалізація національного господарства (рис.2): відбуваються структурні зміни в економіці у бік сільського, лісового та рибного господарств, питома вага промисловості у структурі ВВП постійно скорочується (внесок промисловості у ВВП України знизився з 47.6 % у 1991 році до 25.4 % у 2014 році, внесок України у світове виробництво промислових товарів складав у 1991 р. 0.57 %, а до 2013 р. вже зменшився до 0.20 % [2, С.16]); знижується виробництво продукції (рис. 1): найбільш швидкими темпами у переробній промисловості – з 36,3% у 2000 р. до 26,9% у 2015 р., у добувній промисловості – з 5,7% у 2000 р. до 4,1% у 2015 р., якщо у 2007 році, перед світовою економічною кризою, частка сільського господарства у ВВП України становила лише 7%, то у 2016-му –12,4% [7].

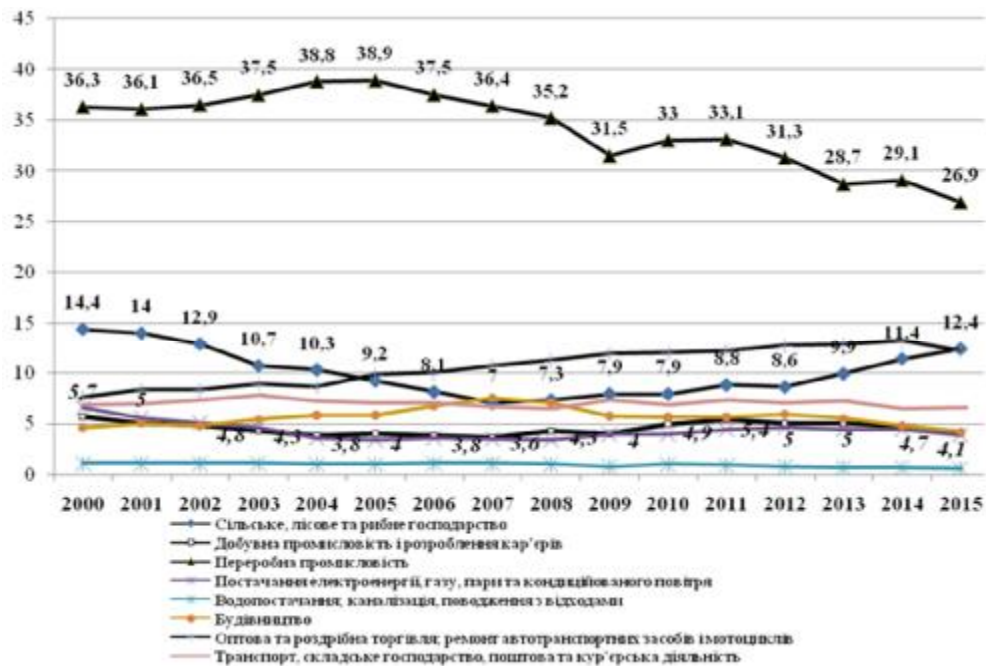

Рис. 3. Випуск за окремими основними видами економічної діяльності у % їх внеску у ВВП України*

Джерело: узагальнено за даними Держкомстату України [7]

*Примітка: дані без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Як вже відмічалось, ще у 2008–2009 рр. світова економічна криза вплинула на вітчизняну економіку, а саме (рис. 3): лише за 2009 р. індекс промислової продукції (характеризує динаміку промислового виробництва, розраховується як співвідношення величини поточного значення до обсягу виробництва у базовому році, розрахунок індексу базується на даних про динаміку виробництва за постійним набором товарів-представників та структуру валової доданої вартості за базисний рік) катастрофічно скоротились до 79,4% (у % до відповідного періоду попереднього року), обсяг промислової продукції зменшився, знизилась питома вага продукції переробної галузі у ВВП – до 31,5%, обсяг продукції добувної галузі – до 4,1 %.

Зниження реального ВВП у 2014 році склало 13,3%, у 2015 році 12,9%, та в цілому за два роки зниження реального ВВП (в цінах 2013-го року) склало 24,5%. У 2016 р. порівняно з 2015 р. індекс промислової продукції склав 102,4%, у т.ч. у добувній промисловості та розробленні кар'єрів – 99,7%, переробній – 103,5%, постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 102,6%. [7] Навіть тоді, коли вітчизняна економіка демонструвала тенденцію до зростання, в своїй структурі і моделі вона носила депресивний характер, а періоди позитивної економічної динаміки пояснюються зростанням світових цін на сировинну продукцію, оскільки вітчизняна економіка є жорстко прив'язаною до світової кон'юнктури цін на сировину, а показники динамік ВВП та світових цін на сировину, особливо в період 2000–2008 рр., мають високе значення коефіцієнта кореляції (0,95), що свідчить про наявність тісного лінійного зв'язку між ними [2, С.9]

Все це вказує на поступове зниження сталості національної економіки і окреслену тенденцію підкреслюють інші індикатори, що дозволяють визначити сутність нових викликів, перед якими постала Україна: динаміка показника валового внутрішнього продукту у розрахунку на одну особу (в 1990 році посідала 94 місце з 183 країн, в 2014 році країна опустилася на 129 місце з 188 країн за цим показником [2, с. 10; 4]), значення індексу глобальної конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму, який визначає здатність економіки зростати у довгостроковій перспективі (падіння рівня

конкурентоспроможності України з 67-го місця у 2006 році на 79-те у 2015 році у списку з понад 144 країн Україна за 2016-2017 рік посідає лише 85-е місце серед 138 країн світу, втративши за рік шість позицій [5, с.19]), динаміка макроекономічних показників та інших індикаторів соціально-економічного розвитку [2, С. 11].

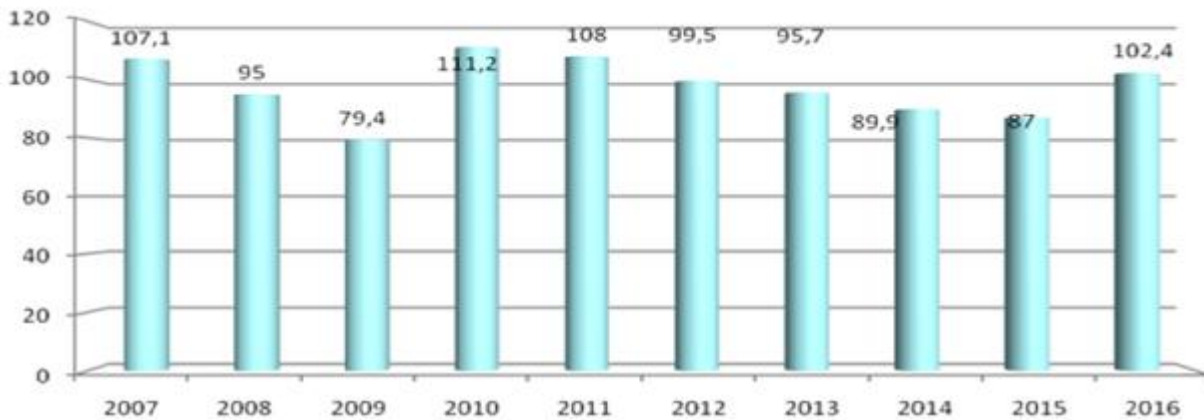

Рис. 4. Індеси промислової продукції (у % до відповідного періоду попереднього року, наростаючим підсумком)*

Джерело: узагальнено за даними Держкомстату України [7].

*Примітка: з 2010 р. закладено скореговані дані без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Аналіз *основних показників національної економіки* показав, що підприємства у високотехнологічних секторах промисловості зменшили об'єми продукції більшими темпами, ніж сировинні, хоча рівні падіння були співставними (в середньому по переробній галузі зменшення обсягу виробленої продукції за 2014-2015 рік було – 20,7%, по машинобудуванню – 31,8%, металургії – 28,2%, в цілому по промисловості – 21,8%). У 2016 р. відбулось зростання (+ 1,8%) економіки: було реалізовано промислової продукції на 1765,6 млрд. грн. (за 2015 р. – на 1496,0 млрд. грн.), у т.ч. за межі країни – на 466,6 млрд. грн. (за 2015 р. – на 418,8 млрд. грн.), збільшення інвестицій в розвиток реального сектору економіки (за три квартали 2016 р. об'єм прямих іноземних інвестицій збільшився на 48,7% в порівнянні з тим же періодом 2015 р.). [7;8]

Аналіз динаміки *експортно-імпортного потенціалу* України показав, що в 2015 році експорт скоротився на 29,3% (на 15766,9 млн. дол.) і склав 38134,8 млн. дол., імпорт – на 31,1 % (на 16926,4 млн. дол. і склав 37502,3 млн. дол., у 2016 р. експорт склав лише 36362,8 млн. дол. І хоча позитивне сальдо в 2015 році становило 632,5 млн. дол. (у 2014 р. негативне – 527,0 млн. дол.) воно було сформоване не за рахунок збільшення експорту промислової продукції, а за рахунок торгівлі послугами та більш швидкого падіння імпорту порівняно з експортом. [7;8]

Внаслідок падіння світових цін на сировинні товари, які експортує Україна, що разом із розірванням зв'язків промислової кооперації призвело до девальвації національної валюти у 3,2 рази за період 2014-2016 років. [3].

Існуючий стан національної економіки, динаміка економічних показників дозволяє визначити наявність зв'язку між негативними тенденціями розвитку і структурних дисбалансів економіки в цілому, їх впливу на промисловий комплекс і окремі підприємства.

Аналіз стану реального сектору економіки дозволяє визначити *основні чинники, що становлять загрозу сталому розвитку* промислових підприємств України [2-8]:

- наслідки світових фінансово-економічних кризових процесів; криз у політико-економічного стану України та зовнішньоекономічної політики; втрати традиційних ринків збуту та можливі проблеми з доступом на ринок країн Митного союзу (утрачено 55% ринків

країн СНД, на 28% скорочено експорт до країн ЄС), загроза й подальшої втрати внутрішнього ринку на користь виробників з ЄС, а також значні витрати на впровадження технічних регламентів ЄС, у т.ч. екологічної безпеки, відсутність конкретної програми планування діяльності підприємств в умовах євро інтеграційного напрямку України; проблема високої конкуренції з боку західних компаній, які, створюючи різноманітні бар'єри під час входу на ринок, не дають можливість вітчизняним підприємствам конкурувати зі своєю продукцією на ринках; збереження високої сировинної спрямованості промислового виробництва (у 2015 р. 66,5% належало сировинній і лише 15,4% – продукції інвестиційного призначення; енергомісткість валового внутрішнього продукту в 3–5 разів вища, ніж в економічно розвинених країнах)[7]; низький рівень платоспроможного попиту на внутрішньому ринку[2,с.44];

- брак уваги держави до розвитку високотехнологічних галузей промисловості, зокрема наукоємних підгалузей машинобудування, що спричиняє нераціональну структуру експорту і малоперспективну модель міжнародної спеціалізації України (структура економіки створює приблизно на один-два порядки нижчу інноваційну складову доданої вартості на одиницю продукції порівняно з економіками п'ятого та шостого укладів, які домінують у світі (радіоелектроніка, обчислювальна, телекомунікаційна техніка, робототехніка та ін.) [4,с.18];

- недостатня увага до впровадження інновацій (фінансування НДДКР в Україні протягом останніх п'ятнадцяти років майже не перевищувало рівень 1.0 % від ВВП), у т.ч. до використання енергоефективних, маловідходних, ресурсозберігаючих технологій; частка тіньового сектора в економіці країни; масштаб корупції (в 2015 досяг рекорду — 14 % від ВВП, або приблизно \$30 млрд на рік, в 2016 році почав повільно знижуватися до позначки 13.1 % від ВВП); невідповідність національної продукції вимогам світового ринку (якість, екологічні характеристики), високий рівень матеріало- та енергоємності продукції;

- труднощі кредитування і залучення додаткового іноземного капіталу, основним джерелом фінансування інноваційного розвитку є власні кошти підприємств (70 – 82% від загального обсягу інвестицій), високі ставки кредиту та недосконалість коротко та довготермінового кредитування виробників та споживачів продукції; високі ризики вкладень, що впливають на зниження інвестиційної привабливості; зниження розміру прямих іноземних інвестицій у промисловість, значна моральна та фізична зношеність основної матеріально-технічної бази виробництва (досягнення ступеню зносу основних засобів критичної позначки в 78.0 % [2,с.16]), повільні темпи оновлення основних засобів, неповне завантаження виробничих потужностей; використання фінансових ресурсів не на власні розробки, а на купівлю вже готових машин, обладнання та програмного забезпечення (замість інвестування в оновлення основних засобів, кошти від випуску продукції спрямовувалися переважно на споживання: у 2014 році лише 9.9 % підприємств спрямовували кошти на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, фінансування оновлення виробництва зменшилося до 13.9 % [2,с.17]), високі ставки оподаткування, недоліки та часта зміна законодавчої бази України; висока частка збиткових підприємств, низька рентабельність їхньої діяльності (з рентабельністю 3–6 %); значний відсоток працівників, які змушені працювати в невідповідних умовах.

Висновки. Проведена оцінка існуючого стану структури та динаміки основних показників національної економіки, визначення викликів, які сьогодні постали перед країною, дозволяє означити напрями відродження економічного потенціалу підприємств завдяки:

- державній підтримці нової промислової політики, яка була б націлена на здійснення стратегії індустріалізації економіки, створення сприятливих пільгових умов для індустріальних парків, високотехнологічних інноваційних кластерів, що відповідають найкращому світовому досвіду для виготовлення конкурентоспроможної на внутрішньому, європейському та міжнародних ринках кінцевої продукції високого ступеня переробки;

- зняття через дерегуляцію обмежень, які сповільнюють розвиток бізнесу,

наданню преференцій підприємствам для стимулювання інноваційної діяльності для відродження промислового потенціалу; залученню капіталу приватних інвесторів у розвиток, модернізацію та технічне переоснащення приватизованих підприємств, наданню гарантій з боку держави інвесторам для залучення інвестицій в розвиток рентабельних виробництв (нерентабельні потрібно закрити) продукції з високою доданою вартістю та в відродження підприємств, які розташовані у східних регіонах (виробництва вугільної, металургійної, машинобудівної, хімічної промисловості), що забезпечували значну частину внутрішнього промислового виробництва та експорту, а також в інших традиційно промислових регіонах;

- структурній перебудови національної економіки у напрямі формування економічно ефективних і екологічно спрямованих виробництв з високим інноваційним потенціалом, спроможних ефективно реагувати на посилення зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих чинників.

В складних умовах на сході країни особливу значущість для забезпечення сталого розвитку всієї країни набувають питання збереження потужності на провідних підприємствах Донецької області, що розташовані та функціонують на території, підконтрольній Уряду України (ПАТ «Новокраматорський машзавод», ПАТ «Енергомашспецсталь», ПАТ «Старокраматорський машзавод», ПАТ «Краматорський завод важкого верстатобудування», ПАТ «Азовмаш», ПрАТ «Артемівський машзавод «Вістек», ПАТ «Дружківський машинобудівний завод», ТОВ «ВО «Слов'янський завод високовольтних ізоляторів» та ПАТ «Бетонмаш», ВАТ «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча», Концерн «Азовмаш» і ін.), які мають величезний експортний потенціал і відіграють важливу роль у промисловому потенціалі країни. (за підсумками 2015 року Донецька область забезпечила 11,4% реалізованої промислової продукції України та посіла друге місце після Дніпропетровської області).

Однак в нових складних умовах господарювання для усіх підприємств-експортерів країни постає проблема диверсифікації ринків збуту та необхідність орієнтації на європейські стандарти якості, отже необхідно передбачити можливості надання державного замовлення (завдяки контрактам державного замовлення військового призначення, преференцій для вітчизняного машинобудування) для збереження підприємств "на плаву", введення антикризового плану зниження енергетичної залежності, залучення інвестицій в рамках програм ЄС "COSME", програм співробітництва і розширення виробничої кооперації машинобудування (Україна - Республіки Білорусь - Казахстан), у т.ч. у сфері сільськогосподарського машинобудування, проектів в рамках Кіотського протоколу, а також створення державою умов для підтримки експорту, захисту бізнесу, розвитку промисловості та ін. Отже й надалі потребують подальшого дослідження питання діагностики проблем забезпечення сталого розвитку підприємств, розробки в кризових умовах нових програм ефективного управління.

Список використаних джерел:

1. *Сталий розвиток промислового регіону: соціальні аспекти: монографія* / [Новікова О.Ф., Амоша О.І., Антонюк В.П. та ін.] // НАН України, Ін-т економіки промисловості. – Донецьк, 2012. – 534 с.
2. *Форсайт та побудова стратегії соціально-економічного розвитку України на середньо-строговому (до 2020 року) і довгостроковому (до 2030 року) часових горизонтах* [Електронний ресурс]. / наук. керівник проекту акад. НАН України М.З. Згуровський – Київ: НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського», Вид-во «Політехніка», 2016. — 184 с. – Режим доступу: <http://wdc.org.ua/sites/default/files/WDC-IASA-FORSIGHT-2016.pdf>
3. *World Development Indicators [Electronic resource]*// The World Bank: WorldDataBank. – Mode of access: <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators>
4. *Форсайт економіки України: середньостроковий (2015–2020 роки) і довгостроковий (2020–2030 роки) часові горизонти* [Електронний ресурс] / наук. керівник проекту акад. НАН України М. З. Згуровський. / – Київ: НТУУ «КПІ», 2015. – 136 с. – Режим доступу: <http://wdc.org.ua/sites/default/files/WDC-IASA-FORSIGHT-UA.pdf>

5. Системна криза в Україні: передумови, ризики, шляхи подолання: аналітична доповідь [Текст] / Я. А. Жаліло, К. А. Кононенко, В. М. Яблонський [та ін.]; за заг. ред. Я. А. Жаліла; Національний інститут стратегічних досліджень – К.: НІСД, 2014. – 132 с.
6. Kurtz W. Ukraine Is On The Brink Of Total Economic Collapse / W. Kurtz, S. Look // Business Insider. [Electronic resource]. – Sep. 21, 2014. – Mode of access: <http://www.businessinsider.com/ukraine-is-on-the-brink-of-total-economic-collapse-2014-9#ixzz3Iy5vm8UL>.
7. Державна служба статистики України: Національні рахунки України за 2014 - 2015 рік. [Електронний ресурс] - Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
8. Комплексна оцінка економічної ситуації в Україні у 2014-2015 рр. (частина 1: Загальна оцінка макроекономічної ситуації) [Електронний ресурс]. / ІАС. - 2015. – Режим доступу: <http://iac.org.ua/kompleksna-otsinka-ekonomichnoyi-situatsiyi-v-ukrayini-u-2014-2015-rr-chastina-1-zagalna-otsinka-makroekonomichnoyi-situatsiyi>

References:

1. Stalyi rozvytok promyslovoho rehionu: sotsialnyi aspekt [Sustainable Development of Industrial Region: Social Aspects, Monograph, (2012)/ Novikova, O.F., Amosha, O.I. and Antoniuk, V.P. / NAS of Ukraine, Institute of Industrial Economics, Donetsk, Ukraine. – 534 p.
2. Foresight and construction of strategy of socio-economic development of Ukraine on middling-urgent (2020 to) and long-term (2030 to) sentinel horizons [Electronic resource] / under guidance acad. of The NAS of Ukraine M.Z. Zgurovsky. – Kyiv: NTUU " National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute" (INESC), Publish. house "Politehnika", 2016. – 184 s. – Mode of access: <http://wdc.org.ua/sites/default/files/WDC-IASA-FORESIGHT-2016.pdf>
3. World Development Indicators [Electronic resource] / The World Bank: WorldDataBank. – Mode of access: <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators>
4. Foresight of economy of Ukraine: medium-term (2015-2020) and long-term (2020-2030) sentinel horizons. [Electronic resource] / under guidance acad. of The NAS of Ukraine M.Z. Zgurovsky. – Kyiv: NTUU " National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute" (INESC), Publish. house "Politehnika", 2015. – 136 s. – Mode of access: <http://www.businessinsider.com/ukraine-is-on-the-brink-of-total-economic-collapse-2014-9#ixzz3Iy5vm8UL>.
5. System crisis in Ukraine: pre-conditions, risks, ways of overcoming : analytical lecture [Text] / Ya.A. Zhalilo, K. A. Kononenko, V. M. Yablonsky [et al]; at gen. rel. Ya.A. Zhalilo; National Institute of Strategic Studies – K.: NISS, 2014. – 132 c.
6. Kurtz W. Ukraine Is On The Brink Of Total Economic Collapse / W. Kurtz, S. Look // Business Insider. [Electronic resource]. – Sep. 21, 2014. – Mode of access: <http://www.businessinsider.com/ukraine-is-on-the-brink-of-total-economic-collapse-2014-9#ixzz3Iy5vm8UL>.
7. Government service of statistics of Ukraine : the National accounts of Ukraine for 2014 - 2015 . [Electronic resource] – Mode of access: www.ukrstat.gov.ua
8. A complex estimation of economic situation is in Ukraine in 2014-2015 (part 1: the General estimation of macroeconomic situation) [Electronic resource]. / ІАС. - 2015. – Mode of access: <http://iac.org.ua/kompleksna-otsinka-ekonomichnoyi-situatsiyi-v-ukrayini-u-2014-2015-rr-chastina-1-zagalna-otsinka-makroekonomichnoyi-situatsiyi>

Keywords: sustainable development, national economy, structural changes in an economy, economic crisis, deindustrialization, industrial enterprises

Ключові слова: сталий розвиток, національна економіка, структурні зміни в економіці, економічна криза, деіндустріалізація, промислові підприємства

Ключевые слова: устойчивое развитие, национальная экономика, структурные изменения в экономике, экономический кризис, деиндустриализация, промышленные предприятия